

NEOLITHISCHE VONDSTEN UIT GEMERT

door Jan Timmers

In een vorig nummer van Gemerts Heem werd al aangekondigd dat ook over de vondsten uit de jonge steentijd (neolithicum) geschreven zou worden. Het neolithicum begon in onze streek omstreeks 6000 jaar geleden en duurde tot circa 1500 v. Chr.. De archeologen laten het neolithicum beginnen op het moment dat er sprake is van het bedrijven van landbouw. In de periode vóór het neolithicum, het mesolithicum, leefde de mens uitsluitend van het verzamelen van wilde vruchten en gewassen en van de jacht en visserij. Van het neolithicum in Noord-Brabant is helaas tot op heden erg weinig bekend. Tot nu toe is er geen enkele duidelijke neolithische nederzetting aangetroffen. Uit de laatste fase van het neolithicum zijn wel een redelijk groot aantal grafheuvels bekend en verder kennen we een behoorlijk aantal vuurstenen bijlen.

In de periode ná het neolithicum, de bronstijd, werden naast stenen werktuigen door sommigen ook bronzen voorwerpen gebruikt. Zeker in het begin van de bronstijd zullen bronzen voorwerpen echter meer een statussymbool vormen voor de lokale elite dan dat ze echt als werktuig gebruikt werden. Dit is een reden waarom we in een aantal gevallen niet met zekerheid kunnen zeggen of een stenen werktuig uit het neolithicum of uit de bronstijd dateert. Al met al is het neolithicum in Noord-Brabant een erg onduidelijke periode, waar we graag meer van zouden weten. Wat Gemert betreft is de situatie nog erger dan in de meeste buurgemeenten, waar toch nog een aantal sprekende vondsten zijn gedaan.

In totaal kennen we drie neolithische stukken uit Gemert. Het zijn een neolithische bijl, een pijlpunt en een splinter van een geslepen bijl. Eerst maar de bijl omdat die al zo lang geleden gevonden werd en omdat het volgens deskundigen zo'n "fraai exemplaar" is.

Omstreeks 1935 werd op de Vossenbergh onder Elsendorp tijdens ploegwerkzaamheden een vuurstenen bijl gevonden. Wie precies de vinder is, is onbekend maar de bijl kwam in ieder geval

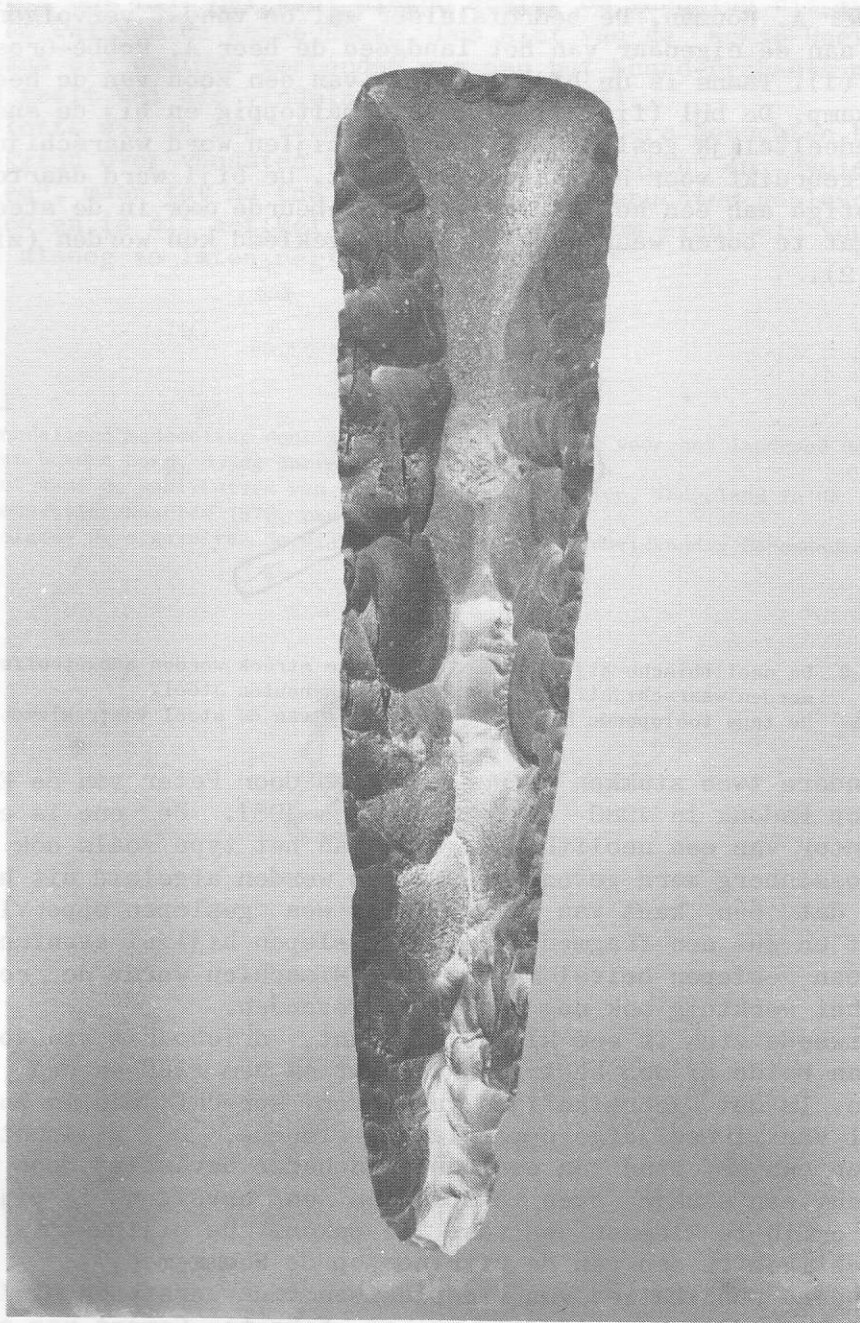

fig. 1 De vuurstenen bijl gevonden op de Vossenbergr te Elsendorp.
(foto: Rijksdienst Oudheidkundig Bodemonderzoek)

terecht bij de bedrijfsleider van het landgoed de Vossenbergh, de heer A. Bouman. De bedrijfsleider gaf de vondst vervolgens door aan de eigenaar van het landgoed de heer A. Robbè-Groskamp (1). Thans is de bijl in bezit van een zoon van de heer Groskamp. De bijl (fig. 1) is lang, smaltoppig en bij de snede gedeeltelijk geslepen. Dit soort bijlen werd waarschijnlijk gebruikt voor het kappen van hout. De bijl werd daartoe bevestigd aan een houten steel. Dit gebeurde door in de steel een gat te boren waarin de bijl vastgeklemd kon worden (zie fig. 2).

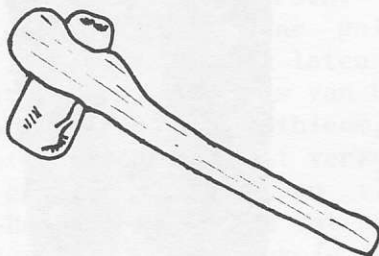

fig. 2 De neolithische bijlen zoals ze in onze streek worden aangetroffen werden waarschijnlijk geschacht aan een houten steel. De taps toelopende bijl werd in een gat van de steel vastgeklemd.

De andere twee stukken werden gevonden door Peter van de Elsen op Esdonk in 1980 respectievelijk 1981. De ene is een splinter van een neolithische bijl van het type zoals ook op de Vossenbergh werd gevonden. Dit kan worden afgeleid uit het feit dat één kant van de splinter een geslepen oppervlak heeft en dus een fragment van een geslepen bijl of eventueel van een geslepen beitel moet zijn. Misschien wordt de rest van het werktuig ook nog eens teruggevonden.

Het tweede stuk is een kleine pijlpunt, driehoekig van vorm en aan beide zijden heel fijn bewerkt om hem glad en dun te maken. In het gebruikelijke vakjargon spreekt men in zo'n geval van tweezijdige oppervlakte-retouche. De pijlpunten werden aan het eind van een houten schacht bevestigd door de schacht een stukje open te splijten en vervolgens de pijlpunt er in te klemmen en vast te maken. De pijlpunt is te bezichtigen in een van de vitrines op de Heemkamer.

In oudere publikaties van vindplaatsen van vuurstenen bijlen wordt bovendien vermeld dat er op Koks te Gemert nog een tweetal vuurstenen bijlen gevonden zouden zijn samen met een

bronzen bijl (2). Het gaat hierbij echter om vondsten uit Nuenen en wel van de Kolse Hoeve. Dus niet van de Kokse Hoeve. Hermans die destijds verbonden was aan het Noord-Brabants museum geeft wel als vindplaats Nuenen op (3).

Tenslotte wil ik nog vermelden dat mij meerdere geruchten bekend zijn over vondsten van stenen "speerpunten" en "vuistbijlen", maar tot nu toe is het bij die geruchten gebleven. Misschien is dit artikel een aanleiding om eventuele vondsten alsnog te laten registreren.

NOTEN:

- (1) Mondelinge mededeling door A. Robbè-Groskamp. Zie voor het landgoed ook: Het Gouden Dorp, Sjang Hoeymakers, Elsendorp 1976.
- (2) Met name de publikaties van Butler o.a. J.J. Butler, Nederland in de bronstijd, Haarlem 1979, pagina 38.
- (3) Volgens de opgave van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek.

